

ปรัชญาการศึกษาของสรวปัลลี รากฤษณัน

Educational Philosophy of Sarvepalli Radhakrishnan

วันชาติ ชาลวิจิตร¹ และ พระมหาพงศ์พรทิตย์ กองเสียง²

Wanchat Chanwichit and Phramaha Pongtaratid Kongseang

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

¹Roi Et Rajabhat University

²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

²Mahachulalongkomrajavidyalaya University Roi Et Buddhist College

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ ปรัชญาการศึกษาของสรวปัลลี รากฤษณัน ใน 2 ประเด็นสำคัญ คือ พื้นฐานปรัชญาการศึกษา และปรัชญาการศึกษาของรากฤษณัน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ในฐานะนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัย และนักการศึกษา รากฤษณันได้วางรากฐานแนวคิดทางการศึกษาของประเทศอินเดียไว้อย่างไร จากการศึกษพบว่า พื้นฐานปรัชญาการศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของ วิชาปรัชญา ดังนั้นจึงใช้พื้นฐานทางปรัชญาช่วยในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เนื้อหา เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการศึกษา ส่วนปรัชญาการศึกษาของรากฤษณัน มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ สำหรับรากฤษณันเชื่อว่า การศึกษาจึงเป็นการเรียนรู้ และสำรวจตรวจสอบตัวเอง เป็นการพัฒนาศติปัญญาควบคู่ไปกับการพัฒนาจิตวิญญาณแห่งความเป็นมนุษย์ อันเป็นวิถีไปสู่สัจธรรมของชีวิต

คำสำคัญ: ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย, ปรัชญาการศึกษา, สรวปัลลี รากฤษณัน

Abstract

This study aims to present the Educational Philosophy of Sarvepalli Radhakrishnan in two aspects: the fundamental Educational Philosophy and the Educational Philosophy of Sarvepalli Radhakrishnan. This is to reflect how this contemporary Indian philosopher and educator laid the groundwork of educational concept in India. Findings showed that the Fundamental Educational Philosophy is embedded as one part of philosophical subject. Therefore, it has been used as a basic philosophy that analyzes and synthesizes content so that educational goals can be reached. The Educational Philosophy of Sarvepalli Radhakrishnan focuses on the importance of the educational institution, teacher and learner, which affects the learning of human beings. According to Sarvepalli Radhakrishnan, education is learners' self-learning and self-exploring. It is the development of intellect, along with the development of the human spirit as the way of truth of life.

Keywords: Contemporary Indian Philosophy, Educational Philosophy, Sarvepalli Radhakrishnan

บทนำ

ประเทศอินเดียถือเป็นแหล่งอารยธรรมสำคัญของโลก และเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ทางปรัชญาและศาสนาของมนุษย์ เราไม่อาจจะปฏิเสธความสำคัญของกระแสธารแห่งความคิดของอารยธรรมอินเดียที่ส่งผ่านมายังที่ต่างๆ ในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดทางการศึกษา อันเป็นรากฐานแห่งการเรียนรู้สำหรับชีวิตมนุษย์ และพัฒนาการศึกษาของอินเดียให้เจริญก้าวหน้าจนกระทั่งปัจจุบันนี้ หลักการศึกษาของประเทศอินเดียโบราณ การให้การศึกษา คือ การให้แสงสว่าง ช่วยให้นักศึกษาต่อสู้กับความยากลำบาก และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิต (กรณารัตน์ เรืองอุไร กุศลาลัย, 2550: 339) การศึกษาตามแนวคิดดั้งเดิมจึงสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต เพื่อตอบสนองต่อการมีชีวิตรอดและการหลุดพ้น โดยไม่ได้มุ่งเน้นความรู้ในแขนงวิชาต่างๆ เพื่อนำไปประกอบอาชีพดังเช่นในปัจจุบัน การศึกษาในสังคมอินเดียยุคโบราณจึงไม่ได้ถือเป็นที่เปิดกว้างมากนัก วัตถุประสงค์ของการศึกษาจึงมีความแตกต่างจากยุคต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออังกฤษเข้ามาปกครองอินเดีย รัฐบาลอังกฤษได้ปฏิรูประบบการศึกษาของอินเดียดั้งเดิม ส่งเสริมให้คนอินเดียได้รับการศึกษามากยิ่งขึ้น ประชาชนทั้งชายและหญิงได้รับโอกาสให้ศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ในช่วงเวลานี้การศึกษาในสังคมอินเดียจึงมีอิทธิพลมากต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมในอินเดีย ภายใต้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความรู้ทางตะวันตกที่เข้ามาสู่อินเดียพร้อมกับการปกครองของอังกฤษ ส่งผลให้คนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาและมีความคิดที่ทันสมัย ก่อกำเนิดปัญญาชนและนักปรัชญาในอินเดียมากมาย โดยเฉพาะนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัยอย่างสรวปัลลี รากฤษณัน (Sarvepalli Radhakrishnan; ค.ศ. 1888-1975)

สำหรับรากฤษณันเกิดเมื่อวันที่ 5 กันยายน ค.ศ. 1888 ในตำบลติรุตานี (Tirutani) ทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย (Gopal, 1989: 10) ในตระกูลพราหมณ์ที่ยากไร้ ส่งผลให้รากฤษณันต้องต่อสู้ดิ้นรนในชีวิต ด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจศึกษาเล่าเรียน สำหรับรากฤษณันเริ่มต้นอาชีพอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ผู้บริหาร และอธิการบดีหลายแห่งในอินเดียตามลำดับ ตลอดจนการก้าวไปสู่บทบาทของเอกอัครราชทูต จนกระทั่งก้าวสู่ตำแหน่งทางการเมือง ด้วยการดำรงตำแหน่ง

รองประธานาธิบดีคนแรกของประเทศอินเดีย และดำรงตำแหน่งสูงสุดของประเทศ คือ ประธานาธิบดีคนที่ 2 ของอินเดีย ดังนั้นการศึกษาสำหรับราชกฤษณ์จึงมีคุณค่า สำหรับการพัฒนาชีวิต โดยมีพื้นฐานของศาสนาเป็นเครื่องมือในการขัดเกลา จิตวิญญาณควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในทางโลก

ราชกฤษณ์นอกจากจะเป็นนักปรัชญา นักการศาสนา นักการเมือง บทบาทหนึ่งที่สำคัญ คือ นักการศึกษา ตลอดชีวิตชีวิตของราชกฤษณ์ไม่เคยละทิ้งจากการเรียนรู้ (learning) และส่งเสริมให้ประชาชนในอินเดียเห็นความสำคัญของการศึกษา จากประสบการณ์ในชีวิตของราชกฤษณ์ที่สัมพันธ์กับงานทางการศึกษา ได้พัฒนาแนวคิดทางการศึกษาของอินเดียไปสู่เวทีโลก พยายามเสนอแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษาในอินเดีย รื้อฟื้นความรู้ของบรรพบุรุษผสมผสานเข้ากับความรู้สมัยใหม่ เพื่อไม่ให้ความรู้ที่ทันสมัยได้กลืนกินความเป็นชาติ ดังนั้นแนวคิดของราชกฤษณ์จึงเป็นการรับทั้งความรู้ใหม่และความรู้เดิม ในฐานะเป็นของรากฐาน ความรู้สำคัญของมนุษย์ ราชกฤษณ์จึงเป็นเสมือนสะพานเชื่อมความคิดของตะวันออกและตะวันตกเข้าด้วยกัน พยายามขจัดความขัดแย้งทางความคิดในมิติต่างๆ ด้วยการประสานความร่วมมือในด้านต่างๆ เพื่อสังคมโดยส่วนรวม ดังนั้นแนวคิดทางการศึกษาของราชกฤษณ์จึงมีลักษณะของการบูรณาการความคิดให้เป็นหลักสากล (universal)

ราชกฤษณ์พยายามเน้นย้ำให้เห็นว่า พื้นฐานของการศึกษาจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และสังคมโลกได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สำหรับราชกฤษณ์การศึกษาถือเป็นรากฐานความรู้ของมนุษย์ ปรัชญาการศึกษาจึงเปรียบเสมือนเข็มทิศที่ชี้ไปยังเป้าหมายด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง ราชกฤษณ์เชื่อว่าระบบการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ ดังนั้นการศึกษาที่สมบูรณ์ต้องอาศัยรากฐานทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง (วันชาติชาณูจิตร, 2561: 186) ความรู้ในทางโลกย่อมเป็นวิถีนำไปสู่สัจธรรมของชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่ความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ ปลายทางของการศึกษาจึงนำไปสู่การเป็นมนุษย์ธรรม ราชกฤษณ์จึงได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ยิ่งใหญ่ของประเทศ

อินเดีย ดังนั้นวันที่ 15 กันยายน ของทุกปี ซึ่งตรงกับวันเกิดของรากลฤษณ์ จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นวันครูแห่งชาติของประเทศอินเดีย

จุดมุ่งหมายของบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนจึงพยายามชี้ให้เห็นปัญหาใน 2 ประเด็นสำคัญ คือ 1. พื้นฐานปรัชญาการศึกษา หมายถึง การใช้วิธีการทางปรัชญาในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์สร้างองค์ความรู้ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางการศึกษา ที่นักการศึกษาได้กำหนดเป้าหมายไว้ ภายใต้คำถามสำคัญที่ว่า ในฐานะส่วนหนึ่งของปรัชญาประยุกต์ แนวคิดทางปรัชญามีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการศึกษาอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาการศึกษา กับสังคมอินเดียมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่ออธิบายปรัชญาการศึกษาของนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัย 2. ปรัชญาการศึกษาของรากลฤษณ์ หมายถึง แนวคิดทางการศึกษาของรากลฤษณ์ ภายใต้แนวคิดที่ว่า การศึกษาที่สมบูรณ์ต้องเริ่มต้นที่สถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการศึกษาอยู่ที่การเรียนรู้เพื่อสำรวจตัวเอง การศึกษาที่แท้จริงจึงเป็นการพัฒนาตัวเองไปควบคู่กับการพัฒนาจิตวิญญาณ การศึกษาของอินเดียจึงต้องได้รับการปฏิรูป

ดังนั้นการศึกษาปรัชญาการศึกษาในทัศนะของรากลฤษณ์ จะสะท้อนให้เห็นข้อเสนอสำคัญของรากลฤษณ์ ในการวางรากฐานการศึกษาของประเทศอินเดียในช่วงเวลาดังกล่าว ในทัศนะของผู้เขียนเชื่อว่า ปรัชญาการศึกษาของรากลฤษณ์ จะทำให้เห็นตัวอย่างแนวคิดทางการศึกษาของนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัย ที่สะท้อนให้เห็นการบูรณาการทางความคิดทางปรัชญาและศาสนา ประสานเป็นหนึ่งเดียวกับแนวคิดทางการศึกษาได้อย่างลงตัว จากข้อเสนอของรากลฤษณ์ที่มีต่อการศึกษาของอินเดีย อาจจะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและบูรณาการแนวคิดทางการศึกษาต่อไปในอนาคต

พื้นฐานปรัชญาการศึกษา

การศึกษามีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ ไม่เพียงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตัวปัจเจกบุคคลเท่านั้น ยังช่วยส่งเสริมพัฒนาประเทศชาติ และสังคมโลก ในอนาคต เมื่อแนวคิดทางการศึกษาใช้กระบวนการทางปรัชญาช่วยในการตรวจสอบ

ความคิดต่างๆ ย่อมทำให้พื้นฐานทางการศึกษามีเหตุผลน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นปรัชญาการศึกษาจึงสะท้อนให้เห็นพื้นฐานของแนวคิดทางปรัชญาที่สอดแทรกอยู่ภายในเนื้อหาและเป้าหมายของการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานปรัชญาการศึกษา ควรพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ความหมายและความสำคัญของปรัชญา

ปรัชญา เป็นคำในภาษาไทย ที่มาจากศัพท์คำว่า “philosophy” ในภาษาอังกฤษมาจากคำในภาษาฝรั่งเศสโบราณว่า “philosophies” ซึ่งมาจากภาษาละตินคำว่า “philosophia” มีความหมายเป็นภาษาอังกฤษว่า loving of wisdom ตรงกับภาษาไทยว่า “ความรักในความรู้” หรือ “ความรักปัญญา” (อมร โสภณวิเศษฐวงศ์, 2524: 1-2) จากความหมายตามรูปศัพท์ปรัชญาจึงหมายถึง ผู้ที่รักในความรู้หรือ รักในปัญญา ซึ่งบ่งถึงการแสวงหาความรู้และปัญญาให้แก่ตนเอง ปรัชญาจึงมีความมุ่งมั่นที่แสวงหาคำตอบ เพื่อคลายความสงสัยของมนุษย์

นอกจากนี้ปรัชญาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) แบ่งออกเป็น 5 สาขา คือ อภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) จริยศาสตร์ (Ethics) ตรรกวิทยา (Logics) และสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) (สุจิตรา อ่อนค้อม, 2551: 18) และปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) คือ การนำเอาปรัชญาบริสุทธิ์ไปตีความผลสรุปของศาสตร์ต่างๆ (กิริติ บุญเจือ, 2518: 8)

ในขณะที่การศึกษาปรัชญามีเป้าหมาย 3 ประการ คือ เพื่อรู้จักมองเห็นปัญหาซึ่งคนทั่วไปมองไม่เห็น มองหาคำตอบทุกคำตอบที่เป็นไปได้ และรู้จักเก็บส่วนดีจากทุกคำตอบเป็นหลักปฏิบัติ (กิริติ บุญเจือ, 2541: 2) ดังนั้นปรัชญาจึงไม่มีคำตอบที่ตายตัว หากแต่เป็นเสมือนตัวอย่างของคำตอบที่เป็นไปได้ในประเด็นปัญหาต่างๆ พื้นฐานแนวคิดทางปรัชญาจึงเป็นมุมมองที่กว้าง ปราศจากอคติของแนวคิดที่ตายตัว และพร้อมยอมรับเหตุผลต่างๆ ที่อาจจะเป็นไปได้ต่อไปในอนาคต ดังนั้นในปัจจุบันจึงเกิดปรัชญาประยุกต์ซึ่งเป็นการนำแนวคิดทางปรัชญาบริสุทธิ์ไปประยุกต์กับศาสตร์ต่างๆ อาทิเช่น ปรัชญาการเมือง ปรัชญาสังคม ปรัชญาการศึกษา เป็นต้น

สำหรับความสำคัญของปรัชญาจากความหมายชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ปรัชญาไม่ได้เป็นอิสระจากมนุษย์ หากสอดแทรกอยู่ในศาสตร์ต่างๆ ปรัชญาทำให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะใช้เหตุผล รู้จักการคิดวิเคราะห์ และใช้ชีวิตอย่างแยบยล ปรัชญาจึงไม่ใช่สิ่งที่อยู่เหนือไปจากชีวิต หากแต่ช่วยให้ชีวิตมนุษย์ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์ ในปัจจุบันแนวคิดทางปรัชญาไม่ได้ดำรงอยู่เพียงแค่ความคิดของมนุษย์ แต่นักปรัชญาได้ประยุกต์แนวคิดทางปรัชญาเข้าไปสอดแทรกในศาสตร์ต่างๆ เพื่ออธิบายศาสตร์เหล่านี้ให้มีเหตุผล ดังนั้นปรัชญาจึงแตกต่างออกเป็นแขนงต่างๆ ที่เรียกว่า ปรัชญาประยุกต์ ในบรรดาสาขาวิชาปรัชญาที่แยกตัวออก มีปรัชญาประยุกต์สาขาหนึ่งที่มีความน่าสนใจ และเป็นรากฐานแห่งความรู้ของมนุษย์ นั่นคือ ปรัชญาการศึกษา

2) แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาถือเป็นวิชาหนึ่งที่มีรากฐานมาจากวิชาปรัชญา ซึ่งเป็นการประยุกต์ความคิดทางปรัชญาเข้ากับศาสตร์ทางการศึกษา การศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคล การพัฒนานั้นย่อมมุ่งบรรลุเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง เป้าหมายย่อมถูกกำหนดด้วยคุณค่าของแต่ละคนไม่เหมือนกัน (วิทย์ วิศทเวทย์, 2555: 14) ดังนั้นแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของแต่ละบุคคล ย่อมแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าเขากำลังให้คุณค่ากับการศึกษาในมิติใด แนวคิดทางการศึกษาของบุคคลย่อมจะสะท้อนให้เห็นคุณค่าของชีวิตของบุคคลนั้นด้วย ปรัชญาการศึกษาจะเกิดขึ้นอย่างอิสระไม่ได้ นักการศึกษาจะต้องอาศัยนักปรัชญามาช่วย หรือนักการศึกษาต้องเป็นนักปรัชญาไปด้วยในตัว (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2558: 38) ดังนั้น การศึกษาแนวคิดของนักปรัชญาที่เป็นนักการศึกษาไปพร้อมกัน ย่อมทำให้เห็นแนวคิดทางการศึกษาที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

กิจของปรัชญาการศึกษา มี 2 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระของการศึกษา ปรัชญามีส่วนช่วยกำหนดจุดหมายของการศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด และด้านวิธีการ ปรัชญามีส่วนช่วยวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความ โดยใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยา (อินตา ศิริวรรณ, 2544: 51) ดังนั้นปรัชญาการศึกษาจึงใช้เครื่องมือในทางปรัชญานั้นคือ เหตุผลในการคิดวิเคราะห์และไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล

เพื่อใช้พิจารณาเนื้อหา และวิธีการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ภายใต้แนวคิดทางปรัชญา ทำให้เกิดกระบวนการพิจารณาเป้าหมายทางการศึกษาที่ดำเนินไปอย่างถูกต้อง ตามเป้าหมายของการศึกษาที่เราปรารถนาหรือไม่ และสอดคล้องกับธรรมชาติและความเป็นมนุษย์ อันนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตหรือไม่ ดังนั้น ปรัชญาการศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้สำหรับมนุษย์ การศึกษาแนวคิดปรัชญาการศึกษาจากนักปรัชญา ย่อมทำให้เข้าใจรูปแบบและลักษณะของแนวคิดทางการศึกษาได้ชัดเจนขึ้น

3) ปรัชญาการศึกษา กับ สังคมอินเดีย

ในประเด็นที่ผ่านมาชี้ให้เห็นพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ของมนุษย์ ปรัชญาการศึกษาถือเป็นเป้าหมายของแนวคิดทางการศึกษา เมื่อใช้กระบวนการทางปรัชญาเข้ามามีส่วนในการพิจารณา ย่อมก่อให้เกิดความเป็นเหตุเป็นผลเพื่อสนับสนุนความคิด นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่า แนวคิดทางการศึกษามีความสัมพันธ์กับการให้คุณค่าของแต่ละบุคคลในบริบทที่แตกต่างกันไป ดังนั้นปรัชญาการศึกษาจึงสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่นักปรัชญาหรือนักการศึกษาดำรงอยู่ อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงประเทศอินเดียไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่า อินเดียถือเป็นแหล่งอารยธรรมของมนุษย์ อันเป็นรากฐานของความรู้และภูมิปัญญาของตะวันออก ซึ่งเป็นบ่อเกิดความรู้ที่สำคัญของมนุษยชาติ ดังนั้นปรัชญาการศึกษาของอินเดียจึงควรค่าแก่การศึกษา และนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตามในประเด็นนี้จะขอกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาของอินเดียในช่วงปรัชญาอินเดียร่วมสมัย ซึ่งอยู่ระหว่างรอยต่อแนวคิดทางการศึกษาแบบดั้งเดิมและการศึกษาแบบตะวันตก เพื่อสะท้อนให้เห็นพื้นฐานแนวคิดทางการศึกษาของราชกฤษณ์ได้อย่างชัดเจน

แนวคิดทางการศึกษากับสังคมอินเดียมีความสัมพันธ์ต่อกันเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาแบบดั้งเดิมเน้นการศึกษาเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ความคิดดังกล่าวต้องไม่ขัดแย้งกับความเชื่อของศาสนา เน้นความเชี่ยวชาญและการนำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตจริง โดยไม่ได้มุ่งเน้นในองค์ความรู้ที่หลากหลาย การศึกษาในยุคโบราณจึงเน้นการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ในการชีวิตประจำวันและมุ่งเน้นการศึกษา

เฉพาะด้าน สำหรับการศึกษาในยุคโบราณน้อยคนนักที่จะได้รับการศึกษาในแบบตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาตามแนวทางของตะวันตก ซึ่งขัดแย้งกับวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวฮินดู การศึกษาของคนอินเดียจึงถูกจำกัดเพียงแค่ว่าพรหมณ์และคนชั้นสูงของสังคม ในขณะที่เพศหญิงนั้นหมดโอกาสในการได้รับการศึกษาอย่างสิ้นเชิง การศึกษาจึงถูกจำกัดอยู่กับความเชื่อของศาสนา ดังนั้น การศึกษาจึงปราศจากเสรีภาพทางความคิด และการคิดวิเคราะห์เพื่อโต้แย้งกับระบบความเชื่อของศาสนา

เมื่ออังกฤษได้เข้ามาปกครองอินเดีย ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในสังคมอินเดียได้แปรเปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาสืบบทบาททางการศึกษาของมิชชันนารีชาวคริสต์ ในการตั้งโรงเรียน มหาวิทยาลัย และสถานศึกษาขึ้นทั่วประเทศ ถือเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนชาวอินเดียได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษ ส่งผลให้ประชาชนของอินเดียสามารถอ่านหนังสือจากตะวันตก และมีโอกาสได้เรียนรู้ปรัชญาตะวันตก (สุริยา รัตนกุล, 2546: 212) ตลอดจนงานศิลปะวรรณกรรมของตะวันตก การศึกษาในอินเดียเริ่มเปิดกว้างและเสรี เพศหญิงและเพศชายสามารถเข้าศึกษาได้ตามหลักสูตรของตะวันตก ซึ่งเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างไกลไปกว่าการศึกษาคัมภีร์ของศาสนาฮินดู

แม้ว่าการเข้ามาปกครองอินเดียของอังกฤษจะส่งผลต่อการศึกษาของชาวอินเดีย แต่ในอีกแง่หนึ่งการเข้ามาของมิชชันนารีนำมาสู่ความขัดแย้งทางศาสนา การศึกษาตามแบบตะวันตกจึงส่งผลกระทบต่อการศึกษาแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของครูสอนศาสนา พยายามปลูกฝังความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าของศาสนาคริสต์ และได้แย่งความเชื่อมหายของศาสนาฮินดู การวิพากษ์วิจารณ์ศาสนาฮินดูของมิชชันนารีชาวคริสต์ ก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อบทบาททางการศึกษาและศาสนาควรดำเนินต่อไปในสังคมอินเดียหรือไม่ ประกอบกับความรู้ทางด้านศิลปวิทยาการของตะวันตก ที่มีอิทธิพลต่อปัญญาชนรุ่นใหม่ของอินเดียที่ได้รับการศึกษาตามแบบฉบับตะวันตก ส่งผลให้การศึกษาในประเทศอินเดียได้เปิดกว้างมากยิ่งขึ้น รากฐานของการศึกษาจึงเปรียบเสมือนแสงสว่างที่ก่อให้เกิดปัญญาของมนุษย์ในสังคมอินเดีย อิทธิพลของการศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว ก่อให้

เกิดนักคิดและนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัยหลายคน นักปรัชญาเหล่านี้กลายเป็นปัญญาชนที่นำมาสู่การเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น มหาตมะ คานธี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอิทธิพลจากการศึกษาตามแนวทางตะวันตก ภายใต้ความขัดแย้งทางความคิดและความเชื่อในสังคมอินเดีย ปัญญาชนคนรุ่นใหม่เริ่มตั้งคำถามกับความเชื่อและวัฒนธรรมที่มลายในสังคมอินเดีย

แนวคิดทางการศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว จึงมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในขณะเดียวกันนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัยบางคนพยายามจะประสานความขัดแย้งทางการศึกษา การเมือง ความเชื่อ และศาสนาเข้าด้วยกัน โดยให้ความสำคัญกับความคิดที่จะกลายเป็นรากฐานแห่งความรู้ของมนุษย์มากกว่าผลประโยชน์ในมิติต่างๆ อาทิเช่น สรวบลี ราชกฤษณ์ เป็นต้น ราชกฤษณ์เป็นตัวอย่างของนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัย สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของแนวคิดทางการศึกษาที่มีผลต่อแนวคิดและปฏิบัติการในการเคลื่อนไหวทางสังคมในมิติต่างๆ ซึ่งเป็นผลพวงมาจากรากฐานการศึกษาในวัฒนธรรมอินเดีย ดังนั้นพื้นฐานปรัชญาการศึกษาภายใต้บริบททางสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็นรากฐานทางความคิดของนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัย ที่สัมพันธ์กับมิติทางสังคมที่ได้มีส่วนร่วมและดำเนินชีวิตอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งผลต่อแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาในสังคมอินเดียในเวลาต่อมา

ปรัชญาการศึกษาของราชกฤษณ์

สำหรับราชกฤษณ์เริ่มต้นสนใจแนวคิดทางการศึกษาในช่วงปี ค.ศ. 1926 เมื่อเป็นตัวแทนประชุมมหาวิทยาลัยในเครือจักรวรรดิอังกฤษ และปี ค.ศ. 1930 เมื่อเป็นตัวแทนในการประชุมการศึกษาของเอเชียในเมืองพารานส์ และการได้รับเชิญไปบรรยายเกี่ยวกับการศึกษาในที่ต่างๆ ทั่วโลก (Minor, 1987: 58) ตลอดจนเมื่อราชกฤษณ์ตีพิมพ์หนังสือชื่อ “Freedom of Culture” ในปี ค.ศ. 1930 ซึ่งเป็นหนังสือที่ตีพิมพ์บทความสำคัญทางการศึกษาชื่อ “Education and Nationalism” (วันชาติชาญวิจิตร, 2561: 184) อันเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของราชกฤษณ์ที่เห็นความสำคัญ

ต่อการศึกษา จากประสบการณ์ทางดำรงตำแหน่งผู้บริหารของมหาวิทยาลัยหลายแห่งในอินเดีย ในช่วงรอยต่อของการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชของปัญญาชนในประเทศอินเดีย ยิ่งส่งผลต่อแนวคิดทางการศึกษาของราชกฤษณ์ การศึกษาเป็นวิถีทางแห่งประชาธิปไตย อันจะส่งผลต่อความเท่าเทียม เสรีภาพ และความยุติธรรมในสังคม

ในช่วงหลังจากอินเดียได้รับเอกราช ในปี ค.ศ. 1947 บทบาทของราชกฤษณ์ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาของอินเดีย นอกจากเป็นนักปรัชญาแล้ว ราชกฤษณ์ยังถือเป็นนักการศึกษาสำคัญของประเทศอินเดีย ในทัศนะของราชกฤษณ์การศึกษาคือเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ภายใต้ความเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญฉบับแรกของอินเดีย ที่ประกาศใช้ภายหลังจากอินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษ ส่งผลให้ทุกเพศทุกวัย ทุกวรรณะในอินเดีย มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ราชกฤษณ์มองว่า การศึกษาของอินเดียภายหลังจากการได้รับเอกราชควรได้รับการปฏิรูปฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน เพราะการศึกษาของอินเดียถูกวัฒนธรรมตะวันตกเข้าครอบงำเป็นเวลายาวนาน

สำหรับแนวคิดทางการศึกษาของราชกฤษณ์ มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการศึกษาของชาติ กระตุ้นให้คนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญกับการศึกษาที่ทันสมัยในแบบฉบับของตะวันตก ผสมผสานเข้ากับภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นการบูรณาการความรู้ทั้งตะวันออกและตะวันตกเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ในทัศนะของราชกฤษณ์ปรัชญาการศึกษาเป็นแนวคิดสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และทำให้การศึกษาเกิดการเรียนรู้มีเหตุผลและเป็นระบบแบบแผน ปรัชญาการศึกษาตามแนวคิดของราชกฤษณ์ชี้ให้เห็นรากฐานของแนวคิด มุ่งพัฒนาจากพื้นฐานของการศึกษา ราชกฤษณ์มองว่าหากรากฐานมั่นคง เนื้อหาและความรู้ย่อมจะปรากฏตามมา ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานแนวคิดทางการศึกษาของราชกฤษณ์ ควรพิจารณาประเด็นต่อไปนี้

1) สถานศึกษา

ในทัศนะของราชกฤษณ์สถานศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ราชกฤษณ์เน้นย้ำไปที่มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นแหล่งผลิตปัญญาชนของประเทศ

มหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ที่เฉพาะเมล็ดพันธุ์ที่จะก่อกำเนิดขึ้นในสังคม ต้นไม้จะเจริญงอกงามหรือไม่อยู่ที่การดูแลรักษาและความเอาใจใส่ เช่นเดียวกันมหาวิทยาลัยต้องให้ความสำคัญต่อการดูแลเอาใจใส่ต่อนักศึกษา ที่จะผลิติดอกมาสู่สังคม หากมหาวิทยาลัยขาดความรับผิดชอบในเรื่องนี้ ระบบการศึกษาของชาติย่อมไม่สามารถเจริญก้าวหน้าและพัฒนาไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาได้ ราชกฤษณ์มองว่าสถานศึกษาเป็นรากฐานที่จะช่วยพัฒนาความรู้สำหรับมนุษย์ ซึ่งในช่วงที่อินเดียอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ วัฒนธรรมต่างๆ ของบรรพบุรุษและตำราในทางศาสนาของอินเดียได้ถูกจำกัดในการศึกษา ในทางตรงกันข้ามรัฐบาลอังกฤษกลับให้ความสำคัญต่อการเรียนภาษาอังกฤษ และศิลปะวิทยาการตามแบบตะวันตก

แม้ว่าราชกฤษณ์เป็นหนึ่งในปัญญาชนของอินเดียที่ถูกปลุกฝังการศึกษาตามแนวทางดังกล่าว ในทัศนะของราชกฤษณ์แม้ว่าการศึกษาแบบตะวันตกจะมีความสำคัญที่ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กับคนอินเดีย มากกว่าการเรียนตำราในทางศาสนา แต่ในทัศนะของราชกฤษณ์ความรู้ของบรรพบุรุษยังคงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาชาติ ด้วยเหตุนี้ราชกฤษณ์จึงมองว่า มหาวิทยาลัยควรจะมีการฟื้นฟูและแก้ไขหลักสูตร ด้วยการให้ความสำคัญกับอารยธรรม วัฒนธรรม ตำราทางศาสนาของอินเดีย ให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาและเห็นคุณค่าของความเป็นอินเดีย มากกว่าเทคโนโลยีของตะวันตก

มหาวิทยาลัยจึงไม่ใช่หอคอยงาช้าง แต่ต้องเป็นศูนย์กลางของความรู้ให้แก่ประชาชน (Radhakrishnan, 1965: 196) มหาวิทยาลัยต้องปลูกจิตสำนึกจิตวิญญาณภายในตัวของมนุษย์ มากกว่าจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับแนวคิดของตะวันตกเพียงอย่างเดียว องค์ความรู้ทางศาสนาของบรรพบุรุษถือเป็นรากฐานของวัฒนธรรมอินเดีย จึงไม่ควรจะถูกละเลยและเห็นว่าย่ำแย่ ราชกฤษณ์มองว่าหากมหาวิทยาลัยไม่สามารถฟื้นฟูคุณค่าเหล่านั้นขึ้นมาได้ คุณค่าเหล่านั้นก็ไม่อาจจะหลงเหลืออีกต่อไป (Radhakrishnan, 1936: 13) ดังนั้นสำหรับหน้าที่ของมหาวิทยาลัย คือ เป็นแหล่งผลิตปัญญาชนให้แก่ประเทศ และเป็นที่พักอบรมและฝึกฝนศีลธรรมของพลเมืองโลก (วันชาติ ชาญวิจิตร, 2561: 190) ในทัศนะของ

รากษณันมหาวิทยาลัยจึงไม่อาจจะละเลยต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา และจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาไปได้ ดังนั้นความรู้ทางโลก จึงมีความสำคัญ และต้องพัฒนาควบคู่ไปกับศีลธรรมของศาสนาด้วย

2) ผู้สอน

สำหรับรากษณันตัวผู้สอนมีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ รากษณันเชื่อว่า ครู คือ ผู้สอน ผู้ที่สร้างคนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่สร้างผู้เรียนให้มีความรู้เท่านั้น แต่บทบาทที่สำคัญของครูคือ การพัฒนาจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ สำหรับรากษณันครูต้องเป็นแบบอย่างให้กับลูกศิษย์ ไม่เพียงแต่สอนวิชาความรู้และจบสิ้นไป หากแต่ครูจะต้องคอยแนะนำสิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ให้แก่ลูกศิษย์ ครูต้องมีความสัมพันธ์กับลูกศิษย์และให้การดูแลอย่างใกล้ชิด ทุกอย่างก้าวของศิษย์จะเป็นรูปแบบของการสร้างสรรค์ชีวิตของพวกเขา ดังนั้นการชี้แนะแนวทางและการให้คำแนะนำจึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการศึกษาในยุคใหม่ (วันชาติ ชาญวิจิตร, 2561: 191)

ในทัศนะของรากษณันครูที่ดีต้องมีจิตวิญญาณที่บริสุทธิ์ และมุ่งมั่นที่จะให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ มากกว่าการกำหนดietenต่อความเชื่อของพวกเขา ดังเช่นในอดีตที่รากษณันเคยโดนครุมิชชันนารีกล่าวโจมตีความเชื่อทางศาสนาฮินดู ดังนั้นรากษณันจึงปรารถนาให้ครูเป็นกลางทางความคิดและความเชื่อ ครูมีหน้าที่ชี้ทางสว่างในสิ่งที่ลูกศิษย์ไม่รู้ และท้ายที่สุดต้องให้พวกเขาเลือกที่จะเชื่อและปฏิบัติด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ตามในทัศนะของรากษณัน ครูจะมีบทบาทดังที่กล่าวมาในข้างต้นได้ก็ต่อเมื่อครูได้พัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ทั้งทางจิตวิญญาณและสติปัญญาแล้ว

3) ผู้เรียน

ในทัศนะของรากษณันผู้เรียนมีความสำคัญอย่างมากต่อการศึกษารากษณันมองว่า คนรุ่นใหม่ในสังคมอินเดียช่วงเวลาดังกล่าว ต่างละเลยต่อจิตวิญญาณแห่งการศึกษาอย่างแท้จริง เพราะหลายคนต่างไปให้ความสำคัญกับการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ โดยละเลยการศึกษาองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมา เพราะมองว่าไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ

ของรายได้ ดังนั้นราชกฤษณ์จึงปรารถนาให้นักศึกษาได้หวนกลับมาให้ความสำคัญกับความรู้ของบรรพบุรุษ และเรียนรู้อารยธรรมของอินเดีย ซึ่งในทัศนะของราชกฤษณ์ไม่ได้ปฏิเสธความรู้ตะวันตก หากแต่เรียกร้องให้นักศึกษารุ่นใหม่ได้ศึกษาองค์ความรู้ดั้งเดิมควบคู่กันไปด้วย เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ

ในทัศนะของราชกฤษณ์เป้าหมายของการศึกษา คือ การพยายามทำลายกำแพงกันความรู้ของมนุษย์ในทางโลก ไปพร้อมกับการพัฒนาจิตวิญญาณ โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการขัดเกลา ลำพังความรู้ในทางโลกไม่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้สูงสุด หากแต่ความรู้ในทางศาสนาจึงจะนำไปสู่สัจธรรมของชีวิตที่แท้จริง ดังที่ราชกฤษณ์กล่าวว่า “จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การยกระดับมนุษย์ให้เหนือโลก ทำให้สภาพชีวิตดีขึ้น ปลดปล่อยจิตวิญญาณของมนุษย์จากโลกียะ” (Radhakrishnan, 1937: 43) การศึกษาจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์ และการพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ควบคู่กันไป

ปัญญาชนต้องฝึกฝนตัวเอง ไม่ใช่เพียงแค่ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม แต่ต้องเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือสังคม (Radhakrishnan, 1965: 196) ต้องไม่มุ่งมั่นเพียงแค่วิทยาหาความรู้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพและหารายได้เท่านั้น คนรุ่นใหม่ต้องเรียนรู้ที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ซึ่งราชกฤษณ์ชี้ให้เห็นตัวอย่างนักศึกษาที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านอังกฤษในช่วงเรียกร้องเอกราช ราชกฤษณ์มองว่าปัญญาชนเหล่านี้คือ แบบอย่างของนักศึกษาผู้เสียสละ และทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พยายามปลดแอกอินเดียจากการปกครองของอังกฤษ นักศึกษาในยุคใหม่ต้องมีจิตที่เป็นสาธารณะเรียนรู้ที่จะเป็นพี่เป็นน้อง ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ของการศึกษา (Radhakrishnan, 1936: 137)

สำหรับราชกฤษณ์การศึกษาไม่ได้นำมาสู่ความสบาย หากนักศึกษาคิดเช่นนั้นราชกฤษณ์เชื่อว่า ไม่อาจจะบรรลุสู่เป้าหมายสูงสุดของการศึกษาได้ นักศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการฝึกฝน เข้าใจธรรมชาติ และตรวจสอบตัวเอง โดยมีศาสนาเป็นแนวทางสำคัญเพื่อบรรลุการเรียนรู้ที่แท้จริง อันเข้าสู่สัจธรรมของชีวิต ซึ่งเป็นบทสรุปของปรัชญาการศึกษาของราชกฤษณ์

บทสรุป

จากแนวคิดพื้นฐานปรัชญาการศึกษาในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาประยุกต์ สะท้อนให้เห็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่สัมพันธ์กับนักคิดและบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรัชญาการศึกษาในสังคมอินเดีย เมื่อมองผ่านทัศนะของนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัย จะเห็นว่า ปรัชญาการศึกษาจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษา ให้ทันสมัยเทียบเท่าตะวันตก ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ทิ้งรากเหง้าของศาสนาฮินดู และวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานของบรรพบุรุษ การศึกษาจึงเป็นการปฏิรูปแนวคิดทางการศึกษาเพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างระบบความเชื่อของตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกัน การศึกษาจึงเป็นการผสมผสานแนวคิดและความเชื่อต่างๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้แก่มนุษย์อย่างแท้จริง อันนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดในการศึกษา

ในทัศนะของราธกฤษณ์การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญของชีวิต ซึ่งมนุษย์สามารถกำหนดคุณค่าของชีวิตตนเองได้ ผ่านการเรียนรู้ทางสติปัญญาและจิตวิญญาณของตนเอง โดยมีปรัชญาและศาสนาเป็นรากฐานสำคัญ ดังนั้นพื้นฐานปรัชญาการศึกษา จึงมีส่วนช่วยในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ในกระบวนการดำรงชีวิตทุกขณะ โดยอาศัยวิธีการทางปรัชญาเป็นเครื่องมือในการช่วยสังเคราะห์สิ่งต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม อันนำไปสู่ปรัชญาการศึกษาของราธกฤษณ์ ซึ่งราธกฤษณ์มองว่า การศึกษาในอินเดียต้องได้รับการปฏิรูปให้ทันสมัยพร้อมกับการฟื้นฟูศิลปวิทยาดั้งเดิม โดยให้ความสำคัญกับสถานศึกษาอันเป็นแหล่งผลิตบัณฑิต ต้องฟื้นฟูภูมิปัญญาของชาติไปพร้อมกับความรู้ที่ทันสมัยของตะวันตก มหาวิทยาลัยต้องเป็นศูนย์กลางของความรู้ให้แก่มนุษย์ ในขณะที่ผู้สอน หรือ ครู ต้องทำหน้าที่เป็นแบบอย่างให้แก่ลูกศิษย์คอยแนะนำและชี้ทางสว่างให้ ครูที่ดีเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับลูกศิษย์ทุกคน ในส่วนของผู้เรียน หรือ นักศึกษา ต้องเรียนรู้และตระหนักถึงตัวเองอยู่ตลอดเวลา ราธกฤษณ์เห็นว่า นักศึกษาต้องเรียนรู้ที่จะตรวจสอบตัวเอง การศึกษาไม่ได้นำมาสู่ความสบาย แต่มีเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ ปัญญาชนต้องเรียนรู้และตระหนักถึงความเสียสละ ตลอดจนพร้อมที่จะละทิ้งผลประโยชน์ และพัฒนา

จิตวิญญาณของตนเองอย่างแท้จริง ในท้ายที่สุดการศึกษาจึงไม่เพียงแค่นำพามนุษย์ประสบความสำเร็จในทางโลกเท่านั้น สำหรับราชกฤษณ์การศึกษาที่สัมพันธ์กับแนวคิดทางศาสนา จะทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้ที่จะตรวจสอบตัวเอง และพัฒนาสติปัญญาไปพร้อมกับพัฒนาจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ เพื่อบรรลุสู่เป้าหมายของการศึกษาอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ภรณา-เรืองอุไร กุศลาสัย. (2550). **การตวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- กิริติ บุญเจือ. (2518). **ตรรกวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2541). **ศาสนศาสตร์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2558). **ปรัชญาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันชาติ ชาญวิจิตร. (2561). **ปรัชญาของสรวปัลลี ราชกฤษณ์**. มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2555). **ปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตรา อ่อนค้อม. (2551). **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- สุริยา รัตนกุล. (2546). **อารยธรรมตะวันออก: อารยธรรมอินเดีย**. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งเรืองการพิมพ์.
- อมร ไสภณวิเชษฐวงศ์. (2524). **ปรัชญาเบื้องต้น: Introduction to Philosophy**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อินถา ศิริวรรณ. (2544). **พื้นฐานการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สุตรไฟศาล.
- Gopal, S. (1989). *Radhakrishnan: a biography*. New York: Oxford University.
- Minor, R.N. (1987). *Radhakrishnan: a Religious Biography*. New York: State University of New York.
- Radhakrishnan. (1936). *Freedom and Culture*. Madras: G. A. Natesan & CO.

-
- _____. (1937). My search for truth. In V. Ferm (Ed.). **Religion in Transition**. (pp. 11-59). London: George Allen & Unwin.
- _____. (1965). **President Radhakrishnan's Speeches and Writings: May 1962-May 1964**. New Delhi: The Central Electric.